

Otázka: Novověká filozofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Teji

- hlavní směry jsou **empirismus** a **racionalismus**

Racionalismus

- pracují metodou dedukce (z obecnin odvozují jednotliviny)

- racionalisté se domnívají, že existují nějaké vrozené ideje (už při narození máme nějaké pojmy - tyto pojmy nelze nijak získat poznáním - většinou pojem substance = boha)

- hlavní představitelé: R.**Descartes** B.B.**Spinoza** a G.W.**Leibniz**

Empirismus

- pracují metodou indukce (z zednotlivin usuzují o obecninách)
- kladou důraz na city a na zkušenost (extrém je potom Sensualismus – city jsou vše)
- při narození je člověk čistou nepopsanou deskou
- hlavní představitelé: **J.Locke** **G.Berkeley** a **D.Hume**
- oba směry spojuje:
- **zabývají se** především **gnozeologií** (starý systém se zhroutil a tak hledají nový pevný bod
- musí se zabývat nejdříve poznáním)
- zabývají se jakým způsobem poznáváme (jakým způsobem získáváme pravdivé poznatky)
- zabývají se tím, co je v našem vědomí a jak jsme tyto poznatky získaly
- oba směry se zabývají tím stejným s trošku jiným pohledem (rozum x cit a zkušenost)
- Imanuel Kant prohlásil, že není až takový rozdíl mezi empirismem a racionalismem, oba se zabývají tím stejným, ale trošku jinak (jedni rozumem a druzí citem) → navzájem se tyto dva směry tedy nevylučují (oba přímo přiznávají, že to druhé existuje, ale že to není tak důležité jako to jejich poznání)

René Descartes

(1596-1650)

- byl synem právníka
- už když byl malý projevilo se u něj mimořádné matematické nadání
- vystudoval práva

- několik let působil ve vojsku prince oranžského
- poté co z vojska odešel se až do konce života věnoval vědecké činnosti
- nejznámější dílo je **Rozprava o metodě**
- je zastáncem **dualismu**
- základem skutečnosti jsou **2 substance (substance rozprostraněná a substance myslící)**
- podle Descarta je mezi těmito substancemi propastný rozdíl
- Descartes nedovede vysvětlit, jak mohou u člověka fungovat obě 2 substance najednou když je mezi nimi takový rozdíl
- tady navazuje Spinoza (viz dále)
- Descartes je zakladatelem **subjektivismu**
- za hlavní považuje subjekt (jedince a jeho vědomí, myšlení)
- věta „**Myším, tedy jsem.**“ stojí na počátku jeho subjektivismu
- podrobí kritice veškeré rozumové a smyslové poznání (veškeré poznatky co má a měl)
- usuzuje, že smysly ho mohly klamat (je to nepravdivé), ale i rozum ho mohl klamat
- všechny poznatky odvrhává a začíná novou vědu s čistým štítem
- všechno uvedl v pochybnost - jako svatý Augustin nachází pevný bod v pochybování (nemůžeme pochybovat o tom, že pochybujeme)

- doteď je Descartovo uvažování jasné, ale další krok je pochybný
- Descartes prohlašuje že když myslím, tedy jsem, tak jsem myslící substance (podle Descarta, tedy nemohu spochybnit myšlení, ale citové vnímání a fyzickou existenci mohu zpochybnit)
- Descartes nachází v mysli pojem boha - přebírá ?Anzelmův důkaz boha?
- Descartův důkaz boha se říká geometrický důkaz boha
- říká totiž, „K pojmu boha patří to, že existuje, stejně jako k trojúhelníku patří to, že má 3 úhly.“
- když nás bůh neklame, tak nemůžu být klamán ani tím, že mám tělo → skrze boha dokáže pravdivost i rozprostraněné substance

Benedictus Spinoza

(1632-1677)

- působil v holandsku (narodil se tam, ale rodiče pochází z portugalska)
- byl **židovského původu**
- otec byl kupcem → po smrti otce převzal s bratrem obchod po otci (bere to jako povinnost, ale příliš ho to nezajímá)
- zabývá se Descartovou (karteziánskou - přírodní) filozofií
- byl **panteista** (bůh je přítomen ve všem) - neshoduje se to s židovským náboženstvím → byl vyloučen z židovské obce → ztratil veškeré zázemí (rodinu, prostředí ve kterém vyrůstal, známé a i svůj majetek)
- vydělával si broušením čoček (do toho ještě studoval a zabýval se filozofií)

- byl přepracovaný → projevila se mu **tuberkulóza**
- vyšly mu jedny spisy → **stal se známým** (byla mu nabídnuta i profesura na univerzitě v Leidenbergu)
- odmítl to, že chce svobodně a sám hlásat své názory (tam by mu to prý nebylo dovoleno)
- kurfiřt mu zaručil volnou ruku ve výuce → stejně místo nevzal
- zemřel na tuberkulózu

Etika

- nejznámější dílo
- skládá se z pěti částí
- v první části se zabývá bohem, celkem světa a člověkem
- v dalších částech se zabývá etikou
- etika je tím základním co ho zajímá
- Spinoza říká „*etika je pro mě to nejdůležitější*“ - celý svět etikou začíná i končí → **nejdříve ze všeho vybudoval etický systém** (Descartes se k vybudování etického systému nikdy nedostal)
- Spinoza **postupoval** u etiky **geometrickým systémem**
- každá kapitola jeho etiky je rozdělena na axiomy (předem dokázaná tvrzení), definice a důkazy (na základě dedukce vytvořené důkazy)
- vše je hezky očíslované (důkaz číslo 3 vychází z axiomu číslo 2 a definice číslo 4 a 6 z

axiomu 4 atd.)

- většinou v kapitolách ještě využívá poznámky a vysvětlivky (uvádí příklady které se mu nevešly do axiomů, definic či důkazů atd.)
- existuje jedna **jediná substance** (bůh) (Spinoza je monistou X Descartes je dualistou)
- jediná substance je příčinou sebe sama
- substance (bůh) má nekonečné množství **atributů** (známe jen 2: *atribut rozprostraněnosti* a *atribut myšlení*)
- atributy jsou projevy substance - v každém atributu se projevuje celá substance (bůh) najednou
- v rámci atributu rozprostraněnosti jsou různé **mody** (*modus = základní vlastnost*), které náležejí tomuto atributu (např.: pohyb × klid atd.)
- člověk náleží jak atributu myšlení, tak atributu rozprostraněnosti - lidské duše a tělo jsou v návaznosti (sedí mu narozdíl od Descarta)
- abychom ovládli své tělo, musíme získat moc nad svými **afekty** (vášněmi)
- **afekty** pocházející **ze smyslů** a jsou **neadekvátní**
- **afekty** pocházející **z rozumu** jsou **adekvátní**
- abychom se ovládali, rozum musí řídit smyslnost → musíme být vedeni rozumem
- když jsme vedeni rozumem, nezabýváme se smyslovými rozkošmi, ale **zabýváme se poznáním**
- začali jsme tedy bohem, pokračovali jsme člověkem, dostali jsme se k poznání a teď se

pěkně vrátíme na začátek – **nejvyšším poznáním je poznáním boha**

- když se tedy řídíme rozumem, jsme schopni poznat boha a tedy princip všeho
- na konci Etiky přestává být přísně racionální, říká: „*když poznáme boha, začne se nám to líbit, začneme boha milovat, ztrácíme strach ze smrti, jsme hodní a dobří k ostatním lidem*“ atd.

Gottfried Wilhelm Leibniz

(1646-1716)

- německý myslitel
- otec vyučoval etiku a i když zemřel když byl Leibniz malý, vyzvedl v něm touhu po vzdělání
- jako samouk se vzdělával v různých vědách
- v **15-ti** letech **začal studovat na Lipské univerzitě** (v té době to nebyl problém – kdo byl dost vzdělaný mohl přeskočit povinné vzdělání)
- vystudoval a stal se **doktorem práv**
- zabýval se různými vědami
- vyrobil počítací stroj
- je **autorem infinitimálního počtu** ve stejné době **jako Newton**
- působil jako knihovník, vědecký rada a hlavně se celou dobu zabýval vědou

Monadologie

- nejznámější dílo

- Leibniz je **pluralista** - říká tedy, že substancí je mnoho
- zabývá se **monádami**
- monáda - neprostorová substance (neprostorový bod“, „neprostorová silová centra“), neustále aktivní, duševní povahy a neustále směřují za nějakým cílem - **teleoloické povahy** (teleos = smysl)
- každá monáda je individualitou
- vzájemně se nemohou monády ovlivnovat
- jsou nekonečné, věčné atd.
- monády mají **percepce** → všechny monády vnímají (ale nemusejí si to uvědomovat)
- když si uvědomují svoje vnímání mají **apercepce**

předzjednaná harmonie

- božská monáda (bůh) předzjedнала všechny monády ve světě (hodinář nastavující hodinky)
→ ve světě existuje předzjednaný řád
- **agregát** = společenství monád
- člověk je také agregátem, ale je řízen centrální monádou = duše
- existují různé pravdy:

1) pravda rozumu

- lze ji potvrdit logickou analýzou
- jsou věčné

2) pravda faktu

- jsou to náhodné pravdy
- nedovedeme rozhodnout zda je ten fakt pravdivý nebo ne
- jedině bůh dokáže převést pravdy faktu na pravdy rozumu (jedině on je schopen poznat všechno)
- Leibnitz říká: „**Tento svět je nejlepším z možných světů.**“ - chce tím říct, že bůh stvořil tento svět s minimem principů (zásad) a zároveň ho vytvořil s co největší rozmanitostí → tím je ten svět nejlepší (má minimum logických principů a maximum rozmanitosti)
- reagoval na tento výrok Voltaire → napsal Candida → řekl tím, že když je bída, hlad a smrt, tak tento svět fakt nemůže být nejlepším (s Leibnitzem se moc nepochopili □)
- a teď zástupci empirismu:

John Locke

(1632-1704)

- byl lékař
- zabýval se různými přírodními vědami (racionalisté byli matematici, empiristé byli přírodovědci)
- anglický filozof, ale několik let pobýval i v Nizozemí a Francii
- ke konci života působil ve státní správě

Esej o lidském rozumu

- nic není v rozumu co dříve nebylo ve smyslech

- dlouho studoval Descarta → vyšel z jeho kritiky → neexistují vrozené ideje
- zabývá se tedy hlavně smyslovými vjemy
- smyslové vjemy lze rozlišit:
 - **sensace** - jsou aktuálním odrazem objektivního vnímání reality (jsou vytvářeny prostředím)
 - **reflexe** - jsou to vjemy vznikající při vzpomínání, představování atd. (sami si je vytváříme)
- smyslový materiál podle kvality
 - **primární** - (např.: tvar, pohyb atd.) - jsou objektivní (existují mimo nás)
 - **sekundární** - (např.: barva, chuť atd.) - jsou subjektivní (sami si je vytváříme)
- rozum má pouze pořádací funkci (pořádá smyslové vjemy a nic k nim nepřidává → pouze kombinuje materiál získaný ze smyslů = typický empirismus)
- byl představitelem deismu (někdy je považován za zakladatele osvětlení a deismus je jeho počátkem)
 - **deismus** - racionální víra v boha (bůh stvořil svět, dal mu zákony a dále do světa nezasahuje) → deisté nevěří na zázraky, na modlení atd.
- bývá považován za představitele/zakladatele ... - stát vzniká ze svobodné vůle vzájemně si rovných bytostí a to na základě společenské smlouvy (společenská smlouva garantuje lidem práva)
- jako Aristoteles tedy tvrdí (zoon politikon), že člověk si ze své přirozenosti vytváří zákony a státy

George Berkeley

(1685-1753)

- pokračovatel Johna Locka
- Irský filozof a teolog (kněz)
- pokusil se o vyvrácení ateismu, ale paradoxně jeho myšlenky nakonec odůvodnily ateismus (D. Hume jeho myšlenky dovedl do tohoto závěru)
- říká, že je nesmysl, aby byla zvlášť primární a sekundární kvalita vjemů (nejde si představit tvar bez barvy a nebo barvu bez tvaru) → řeší to tak, že primární i sekundární kvality vjemů jsou jen a pouze v nás (pohromadě v nás)
- jako důsledný empirik tedy zruší objektivní realitu → „**Být znamená být vnímán**“ → všechno existuje jen v našem vnímání (té myšlenky se nemusíme nijak děsit - existence objektivní reality je pouze nedokazatelná a co je dokazatelné jsou pouze naše vjemy)
- Berkeley je tedy **objektivním idealistou** - svět objektivně existuje, ale jenom v našem vnímání
- **solipsismus** - svět existuje jen v mé vlastní mysli
- Berkeley tvrdí že to není úplně pravda, protože svět existuje v myslích všech lidí
- je mu kladeno: když tedy nikdo něco nevnímá tak to neexistuje? → Berkeley říká, že vždycky je někdo kdo cokoli vnímá - vždy je bůh!
- je to dost nedokonalé!
- logicky vyplývá, že bůh rovnou stvořil vše v naší mysli - proč by přece tvořil objektivní realitu a potom nás se schopností vnímat tuto realitu když je jednodušší stvořit člověka s představou
- v našich myslích je tedy stvořen celý svět - něco jsme si v hlavě vytvořili sami, ale zároveň

víme, že máme v hlavě něco co jsme si sami nestvořili – stvořil to někdo jiný (bůh)

- jsme tedy v zajetí vlastních smyslů – vše je jen v našem vnímání (nemůžeme vykročit sami ze sebe a dokázat, že existuje objektivní realita)

- když tedy několik lidí vidí lavici, tak ji vidí stejnou a cítí proto, že bůh dal všem lidem stejnou ideji o této lavici a tak ji vidíme všichni stejně

occamova břitva – ořezáváme to co neexistuje v našem vědomí

stvořitel je stvořitel myšlenek a pojmů a to těch, které se v našich myslích objevují nezávisle na nás → důkaz, že bůh je nutný

David Hume

(1711-1776)

- studoval práva, historii a filozofii

- hodně cestoval

- krátce působil ve vládě

- byl také historikem → napsal šestisvazkové dějiny Anglie

Zkoumání o lidském rozumu

- jediný zdroj pravdivého poznání je empirie (smysly)

- kritizuje racionalisty → předstírají vědění o tom co vědět nemůžeme

- vychází z Locka a rozlišuje 2 stavy vědomí:

imprese

- počítky a vjemy vyznačující se stálostí, všichni je mají stejné a existují jakoby nezávisle na nás

ideje

- jsme jejich tvůrci

- jsou to představy ze vzpomínek atd.

- souhlasí s Berkeleym s tím, co je empiricky ověřitelné (tedy ne s bohem! - ten není empiricky ověřitelný!)

- Hume si uvědomil, že pojem Boha, Duše a Podstaty je empiricky dokazatelný (!)

- netvrdí tedy, že bůh neexistuje, ale jen, že je nedokazatelný

- Duše a Podstata jsou taky empiricky nedokazatelné věci

- další věc co zruší je Kauzalita → to, že po dané příčině následuje určitý následek, ještě neznamena, že je tomu tak opravdu vždy (bylo to tak dosud, ale nemusí to tak být vždy)

- Kauzalita je dána pouze zvykem - jsme zvyklí, že ráno vyjde slunce a večer zapadne → vždycky jsme si empiricky ověřili, že to tak každý den bylo, ale že to bude i v budoucnu je empiricky neověřitelné

- jsme tedy na půdě **rozumových spekulací** - zobecněním svého zvyku odhadujeme následky nějakých jevů

- zpochybňuje takto vlastně princip věd → dále se tím bude zabývat Imanuel Kant

Etika

- snaží se vybudovat morálku nezávislou na náboženství → snaží se ji založit na zkušenosti

- kritériem dobrého jednání je **užitečnost** a **příjemnost**
- je to **podmíněná morálka** - já sám si určím co je pro mě dobré a to je také morální (podmiňuji to svou zkušeností a tím co je mi příjemné)
- **nepodmíněná morálka** - bere v úvahu vyšší mravní hodnoty - morálka je třeba daná bohem atd.

Thomas Hobbes

(1588-1679)

- je mechanickým materialistou (tím vybočuje z empirické linie)
- jeho myšlenky přebírají francouzští osvícenští materialisté
- působil jako osobní sekretář Francise Bacona (byli přátelé)
- většinu života se věnoval vědecké a spisovatelské činnosti (např. zveršoval vlastní životopis, hodně překládal - Aristotela, Homéra atd.)
- byl velkým obdivovatelem Galilea Galilei

O tělese

- nejznámější spis
- jeho mechanicko materialistická teorie:
 - všechno na světě podléhá fyzikálním zákonům
 - všechno na světě lze vysvětlit pouze mechanicky
 - všechno jsou reakce na nějaké podmínky

- vše poznáme pomocí příčin a účinků
- pokud vše nepoznáme teď, tak v principu lze poznat vše → v budoucnu poznáme vše
- jde jenom o to, abychom své poznání prakticky využili
- základem všeho je smyslový materiál → je empirik
- rozum pouze kombinuje to co dostane ze smyslů
- celý svět je složen z **těles přirozených** (jsou to věci, zvířata a lidé atd.) a **těles umělých** (rodina, stát atd.)

Leviathan

- dílo zabývající se státem
- Leviathan je mytologická nestvůra, která se objevuje ve starém zákoně jako ztělesnění zla
- Hobbes takto nazval svůj stát
- zpočátku byl „**člověk člověku vlkem**“ - všichni jsme měli neomezenou svobodu, kterou jsme se snažili prosazovat → „**válka všech proti všem**“
- vzdali jsme se svých práv a vytvořili si stát na základě společenské smlouvy
- když jsme se vzdali svých práv ve prospěch státu (panovníka) → musíme ctít to co si panovník vymyslí a nesmíme se proti tomu bouřit → panovník má neomezenou moc (!)
- abychom tedy lépe žili vzdali jsme se svých práv a vytvořili si stát → stát se nám však stal Leviathanem, protože nás mnohdy utlačuje a my se proti němu nemůžeme bouřit